

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

Ministerie van BZK
t.a.v. mr. drs. H.G.J. Bruins Slot
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

datum
15 mei 2023

ons kenmerk
122196/EG

betreft
Evaluatie waterschapsverkiezingen

uw kenmerk
-

Geachte minister,

Op 15 maart 2023 vonden de waterschaps- en Provinciale Statenverkiezingen plaats. Met veel aandacht voor de verkiezingen, een uitgebreide voorbereiding en uitvoering en een voor decentrale overheden hoge opkomst kijken wij in dat opzicht terug op geslaagde verkiezingen. Vanuit de Unie van Waterschappen worden de waterschapsverkiezingen op landelijk niveau geëvalueerd. Deze evaluatie is nog gaande, maar heeft wel al enkele aandachtspunten en zorgen opgeleverd die wij graag onder uw aandacht willen brengen.

Het telproces en stembiljetten

Het tellen van de stemmen duurde bij deze verkiezingen lang en was gevoelig voor fouten door onder meer vermoeidheid bij de tellers. Met twee verkiezingen op één dag waren er veel stemmen te tellen. Daar komt bij dat het opkomstpercentage gemiddeld hoger was dan in 2019, er minder stembureaus en stembureauleden waren en het stembiljet vanwege de omvang lastig te hanteren was. Veel stembureauleden haken af door deze problemen, waardoor het voor gemeenten alleen meer moeilijker wordt om stembureauleden te vinden. Wij begrijpen dat digitalisering van het verkiezingsproces een gevoelige discussie is, maar het is echt noodzakelijk om hierin stappen vooruit te zetten. Wij zijn graag bereid om hierover mee te denken.

Daarnaast werden in meerdere gemeenten eerst alle stemmen (op lijst- én persoonsniveau) geteld voor de Provinciale Staten en daarna pas voor de waterschappen. Wij zouden graag zien dat er meer gelijkwaardigheid in de verkiezingen komt. Waterschappen betalen gemeenten via het ministerie van BZK voor de uitvoering van de verkiezingen, waaronder het tellen van de stemmen. Dan zouden graag zien dat eerst op lijstniveau alle stemmen worden geteld (voor beide verkiezingen) en daarna pas op persoonsniveau. .

Kiesraad

De Kiesraad speelt een steeds grotere rol in het verkiezingsproces, dat blijkt uit de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen en de wetsvoorstellen die het afgelopen jaar voor consultatie zijn gepubliceerd (Wet kwaliteitsbevordering uitvoering verkiezingsproces en Wet programmatuur verkiezingen). Uit

de contacten die waterschappen in aanloop naar, tijdens en na de verkiezingen met de Kiesraad hadden, blijkt dat de Kiesraad die rol op dit moment niet naar tevredenheid kan vervullen.

De informatievoorziening vanuit de Kiesraad was niet tijdig en vaak van slechte kwaliteit. Er was vooraf geen planning met de waterschappen gedeeld over wanneer zij welke informatie konden verwachten. Het zogenaamde controleprotocol werd laat aangeleverd. Maar vervolgens werden waterschappen niet geïnformeerd dat er nog een nieuwe versie van het controleprotocol aan zou komen. Het protocol was voor de waterschappen daarnaast slecht uitvoerbaar. Ook de handleiding kandidaatstelling kwam slechts één week voor de dag van kandidaatstelling. Dat is vanwege de voorbereidingstijd veel te laat.

Daarnaast gaven verschillende medewerkers van de Kiesraad verschillende antwoorden op dezelfde vraag. Dit leidde tot verwarring bij de centraal stembureaus. Vragen over de praktische toepasbaarheid van artikelen uit de Kieswet kon de Kiesraad niet geven. Het lijkt te ontbreken aan inzicht in de gang van zaken bij de waterschappen.

Verder was de bereikbaarheid van de Kiesraad niet goed. De Kiesraad fungeerde op eigen verzoek als tussenpersoon voor de waterschappen richting de drukkers die de stembiljetten drukten, maar was na het aanleveren van de kandidatenlijsten door de waterschappen niet meer bereikbaar. Hierdoor hebben waterschappen alsnog zelf contact moeten opnemen met de betreffende drukkers.

Kortom, de waterschappen zien de nodige ruimte voor verbetering. Wij gaan uiteraard zelf in gesprek met de Kiesraad over hoe dit voor de verkiezingen van 2027 anders kan. Maar het is ook voor u van belang om te weten.

Controles

Met de inwerkingtreding van de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen zijn nieuwe controles voor het uitslagenproces ingevoerd. Wij begrijpen dat het doel van deze controles is om het verkiezingsproces meer transparant en controleerbaar te maken, maar bij de waterschappen leeft het gevoel dat deze controles hun doel voorbij schieten. Het was voor de waterschappen niet duidelijk op welke wijze deze controles hebben bijgedragen aan het doel, transparantie en controleerbaarheid voor de burger. De controles hebben veel extra werk opgeleverd voor zowel gemeenten als waterschappen. De controles waren zeker niet geschikt voor de specifieke situatie van de waterschappen (waterschappen treden als centraal stembureau op voor hun eigen verkiezingen), zoals de controle op blanco stemmen per stembureau. Daarnaast was voor gemeenten niet duidelijk hoe ze om moesten gaan met vragen vanuit het centraal stembureau van het waterschap.

Verkiezingssoftware

Bij deze verkiezingen werd er nog gebruik gemaakt van OSV2020. Het was de bedoeling dat dit de laatste keer zou zijn omdat bij de volgende verkiezingen het Digitale Hulpmiddel Verkiezingen (DHV) gebruikt zou worden. De Kiesraad heeft echter recent aangekondigd de opdracht terug te trekken vanwege het niet nakomen van de afspraken door de uitvoerende partij. Wij begrijpen het besluit van de Kiesraad. Maar naar onze mening is de huidige versie van OSV2020 niet geschikt om nog langer mee te gaan. Het programma werkt niet intuïtief, vraagt veel uitleg richting politieke partijen en ambtenaren en leidt daardoor tot fouten net als uitlevering via de post (cd-rom). Bovendien is het nodig om te werken met USB-sticks in een verder beveiligd netwerk. Dit is vanuit informatieveiligheid ontoelaatbaar. Wij vragen u om in overleg met de Kiesraad en de gebruikers te treden om tot betere software ter ondersteuning van de verkiezingen te komen.

Wijziging Waterschapswet

Bij het aftreden van zittende en de installatie van de nieuwe algemeen besturen liepen wij dit jaar aan tegen verschillen tussen de termijnen in de Kieswet (artikel C4 lid 2) en de Waterschapswet (artikel 16). Hierdoor moesten de vertegenwoordigers op een geborgde zetel een dag eerder aftreden dan de gekozen bestuursleden. Wij zijn ons bewust van het feit dat de minister van IenW verantwoordelijk is voor de

Waterschapswet, maar om bij de verkiezingen van 2027 onduidelijkheid te voorkomen, is het van belang dat dit gewijzigd wordt. Daarnaast is het van belang dat bij elke wijziging van de Kieswet wordt gezien of dit ook een wijziging van de Waterschapswet vraagt.

Wij verwachten dat u bovenstaande aandachtspunten en zorgen meeneemt in de evaluatie die door uw ministerie wordt uitgevoerd. Graag zijn wij bereid in gesprek te gaan over verbetermogelijkheden om het verkiezingsproces in aanloop naar de verkiezingen van 2027 te optimaliseren.

Hoogachtend,

[was getekend]

Rogier van der Sande
Voorzitter Unie van Waterschappen